

EDEBİYAT YAZILARI VE NECİP FAZIL POETİKASI IŞIĞINDA SEZAI KARAKOÇ'UN POETİKASINI BELİRLEME DENEMESİ

Fadime BOZYİĞİT*

Özet

Poetikalar, sanat teorilerini açıklayan yazılardır. Poetikalar şairlerin eserlerine ışık tutarlar. Türk edebiyatında önemli poetikalar yazılmıştır. Sezai Karakoç da Edebiyat Yazıları 1 adlı eserinde sanatla ilgili görüşlerini ortaya koymuştur. Bu çalışmada Sezai Karakoç'un poetikasının Necip Fazıl Kısakürek'in poetikasıyla benzerlikleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: poetika, Türk edebiyatında poetika, Sezai Karakoç poetikası.

LITERARY WRITINGS AND TRIAL OF DETERMINATION FOR POETICS OF SEZAI KARAKOÇ IN THE LIHGT OF POETICS OF NECİP FAZIL

Abstract

Poetics explains the theory of art. Poetics' clear up the performance of poets. Important poetics' were written in the Turkish literature. Sezai Karakoç presents his views about art in his work which named Edebiyat Yazıları 1. In this study we prove the similarities between Sezai Karakoç's poetics with Necip Fazıl Kısakürek's poetics..

Keywords: poetics, poetics in the Turkish literature, Sezai Karakoç's poetics.

* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı öğrencisi, e-posta: fadimebozyigit@hotmail.com

Poetika, şiir teorisi üzerine yazılmış yazılara verilen addır (Okay 2013: 15). Bu tür yazılarda şair yahut da eleştirmen şiirin nasıl olması gerektiğini irdeler ve bu konudaki görüşlerini ortaya koyar. Poetika bir şair tarafından yazılmışsa bu şairin şiirine ışık tutabilir. Şairin, sanata özellikle de şiire yüklediği misyonun bilinmesi şiirlerin incelenmesinde ipucu olabilir. Şair poetikasında şiirle ilgili söylediklerini kendi şiirinde uygulamışsa bu yön de ortaya konabilir.

İlk poetikayı yazan Aristo (Okay 2013: 15), eserinde sadece şiir hakkında değil genel olarak sanat hakkındaki görüşlerini belirtmiştir. Sanatın nasıl olması gerektiği üzerine yazılan bu poetikadan sonra yazılan poetikalar da aynı gelenekle yazılmaya devam etmiştir:

Batı'da aynı adı taşıyan birçok eser, değişik asırlarda yazılır. Latin şairi Horatius'un (M.Ö. 65), Fransa'da Ronsard'ın (1565), Boileau'nun (1674), Paul Claudel'in (1907), Max Jakob'un (1922) poetika adında kitapları vardır (Okay 2013: 18).

Zaman içinde poetika terimi yalnızca şiir hakkında yazılan yazılar için kullanılmaya başlanmıştır. Türk edebiyatında manzum ve mensur poetikalar yazılmıştır (Çıkla 2010: 22). Bunlardan en önemlileri Ahmet Haşim, Garip ve Necip Fazıl poetikalarıdır. Poetikaları şairler, şiirle ilgilenen eleştirmenler yazabilirler. Özellikle şairlerin ürettikleri şiir hakkında bir poetika yazmaları yahut da poetikalarına hangi ölçülerde uygun şiirler yazdıkları konusu oldukça önemlidir.

Sezai Karakoç, Diriliş düşüncesini geliştiren, hayatını bu düşünceye vakfeden, şiirlerinde ve yazılarında hep bu fikre hizmet eden bir sanatkârdır. *Edebiyat Yazıları I* onun yazdığı bir poetika metni gibi düşünülebilir (Karataş 2013: 490). Şair, bu kitabında dergilerde şiir teorisi üzerine yazdığı yazılarını toplamıştır. Bir bütün olarak okunduğunda Sezai Karakoç'un şiir nedir, şair kimdir, şiir nasıl yazılır, şiirin biçimi nasıl olmalıdır, şiirde anlam sorunu gibi sorulara cevap verdiği açıkça görülür. Bu bağlamda bu kitabı bir bütün halinde onun poetikası olarak değerlendirebiliriz. Sezai Karakoç'un poetikasında üstadı olarak kabul ettiği Necip Fazıl'ın etkisi oldukça fazladır. Zira Sezai Karakoç üstad olarak benimsediği Necip Fazıl Kısakürek'in düşüncelerine büyük önem verir ve kendisine oldukça saygılıdır:

“Hatıralarından öğrendiğimize göre, Sezai Karakoç, üstadı Necip Fazıl'ın sohbetlerinde genellikle, hiç konuşmaz, soru sormaz, hep anlatılanı dinlermiş. Üstadı'nın bütün eserlerini ve Büyük Doğu'ları, onun hakkında yazılmış hemen hemen her yazıyı okumuş olduğu halde, bu tarafını öne çıkarmanın bir saygısızlık olduğunu düşünerek, bunları hiç belirtmez ve söylemezmiş. Şiir yazdığını, hatta şiirinin Büyük Doğu'da çıktığını da...” (Karataş 2013: 139).

Sezai Karakoç edebiyat yazılarında şiir, şair ve sanat hakkında kendi düşüncelerini ifade ederken bir yandan da Necip Fazıl'ın poetikasını daha anlaşılır bir dille sadeleştirerek yazmıştır, denebilir. S. Karakoç sanatla ilgili fikirlerini anlatmaya ilk olarak metafizik kavramıyla başlamıştır. Marksistlerin yanlış olan herşeye metafizik (Karakoç 2012:7) deyip geçmelerinden farklı bir anlam yüklemiştir:

“Bizim metafiziğimiz (...) İslam uygarlığının temel ilkesi olan mutlaklık âleminin bu dünya penceresinden görülen manzarasıdır.” (Karakoç 2012: 8).

Ona göre, hayat, ölüm ve sonrasının ilkeleri iç içedir. Ölümden sonrasının olmamasını düşünmek insanı kâbuslarla dolu bir dünyaya iter. Hayatı yalnızca akılla algılamaya çalışmak yanlıştır. İnsan akli ve gönüli birlikte kullanarak hayatı anlamlandırmaya çalışmalıdır:

“Öteki dünyayı anlamayan, gerçekte bu dünyayı da anlamamıştır. Ölümü görmeyen, hayatı da yaşamamıştır.” (Karakoç 2012: 8).

Kısacası metafizik, hayattan, dinden ve sanattan ayrı düşünülemez. Hayatın içinde din ve metafizik beraberdir. Bu anlayış uygarlıkla birleştirilmelidir. Bu da hakikat inancı, Tanrı'ya ve ahirete inanmakla yani İslam toplumunu oluşturmakla mümkündür (Karakoç 2012: 11). Sanatçının metafizik penceresinden bakarak görmeye çalışacağı Tanrı'dır. *Sanat, kaçsa da, inkâr etse de, “Tanrı'ya doğru”dur hep.*” (Karakoç 2012: 25) Necip Fazıl'ın poetikası da bu fikirlerle başlar. Şair, mutlak hakikati bulma yolundaki bir yolcudur. *Mutlak hakikat Allah'tır. Ve şiirin ister ona inanan ve ister inanmayan elinde, ister bilerek ve ister bilmeyerek, onu aramaktan başka vazifesi yoktur* (Çetişli 2009: 129).

S. Karakoç'a göre şair üstün bir insandır. Şairlik ona Allah tarafından bağışlanmıştır (Karakoç 2012:117). Fakat şairler peygamberler gibi değillerdir; çünkü peygamberler seçildiklerinin farkındadırlar. Oysa şairlerin çoğu seçilmiş ve özel bir kişi olduğunun farkında değildir (Karakoç 2012: 23, 24, 25). Şairlerin bu özel durumlarından dolayı yaşadıkları birtakım zorluklar da vardır. Şairler başka bir âlemden dünyaya düşmüş yabancılardır. Necip Fazıl Kısakürek'e göre “*Şâir ki, Allah'ın mahrem ülkesi meçhuller âleminin derbeder seyyahıdır.*” (Çetişli 2009: 138).

Yabancı bir dünyadan gelen ve kendilerini yabancı gibi hisseden şairlerin ilk işleri dünyaya duydukları yabancılığı ortadan kaldırmaktır (Karakoç 2012: 23). Bu yabancılığı ortadan kaldırmaları için dünyada kalma izni almaları gerekir. Bu izni ise özbenlerini bularak alabileceklerdir (Karakoç 2012: 25).

S. Karakoç, şair kimliğinin etkisiyle olsa gerek şiirin oluşumun bütün aşamalarını edebiyat yazılarında anlatmış ve bu oluşumun nasıl olması ve nasıl olmaması gerektiğiyle ilgili fikirlerini de sunmuştur. Sanatçı, Allahın

yaptıklarının taklitçisidir. Tabii ki yoktan var edemez; ancak yaratışı taklit ederek eserini ortaya koyar (Karakoç 2012: 33) Eserlerini ortaya koyarken bazı anahtarlara ulaşması gerekir ki aslında bütün anahtarlar Allah'ın elindedir:

“Bütün anahtarlar, kuşkusuz, Tanrı'nın elindedir. Sanatçı, uğraşarak onlardan bazılarını ulaştır. Her çağda yenilerine ulaşır. Ama, yaratış sırrı gereği, yine de sonunda “anahtarlar, Tanrı'da kalır.”

Bu konuyla ilgili olarak Necip Fazıl Kısakürek poetikasında şu cümlelere yer vermiştir:

“Allah'ın sır hazinesi Arş'ın altındadır ve anahtarı şâirlerin diline verilmiştir.' Buyuran ilâhî vahyin mukaddes dudakları, her hâdisede olduğu gibi bütün bir (poetik-şiiir) dâvasında da, tek cümlenin esrarlı menşûru (prizma) içinde ve hiçbir fâninin ulaşamayacağı nispette şiiir hakikatini renk ve çizgiye boğmuştur.” (Karakoç 2012: 13).

Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere seçilerek ve üstün özelliklerle dünyaya gönderilen şâirlerin işi şiiirleriyle bütünü Allah'ın elinde olan anahtarlara ulaşmak, bir başka anlamda mutlak hakikati aramaktır.

Sezai Karakoç'a göre sanat eserinin özellikle şiiirin oluşumunda dört merhale vardır. Birinci merhalede sanatçının/şairin zihninde kelimeler uçuşur. Şairin zihni adeta bir oğul gibidir. Her bir kelime arı gibi farklı duyguları vızıldar (Çetişli 2009: 131). Karmakarışık durumdaki bu kelimelerle şâir bir müddet haşırneşir olur. İkinci merhalede şâir bu kelimelerin bir kısmını kaybeder, unuttur, hatırlamaz. Geri kalan kısmını ise zihninde bir ameliyat masasına yatırır. Üçüncü merhalede şiiiri oluşturmanın, şiiirin dirilişinin çilesini çeker. Çilenin ardından da artık şiiirin dirilişi gerçekleşir:

“Evet, şâir, soyutlanmış duygu ve düşünceleri, bu duygu ve düşüncelere bulanmış, onlarca çağrılmış kelimeleri, kimlik yoklaması ansızın yapılmış o beklenmedik konukları, bir ölüm yatağına sokar, bir ameliyat masasına yatırır, ya da bir çarmıh tahtasına asar; (...) daha sonra ruhunun İsraili ile, bu ölümden dinlendirilmiş, kanı çekilmiş ve kefene bürünmüş (...) baygın ya da mumya görünüşlü, ceset duruşlu yedi uyurlara bir sûr üfler, diriliş sûrunu üfler (Karakoç 2012: 88).

Necip Fazıl'ın poetikasında da çile değil de ceht adıyla aynı açıklamayı görmek mümkündür:

“Şiiirde her kelime, kendi zatı ve öbür kelimelerle nispeti yönünden şâirin gözünde, içine renk renk, çizgi çizgi ve yankı yankı cihanlar sığdırılmış birer esrarlı billûr zerresidir. Şâir bu kelimeleri göz bebeğine ve kulak zarına dayayarak seçer, dizer, kaynaştırır, bütünleştirir; ve bir simyacı

hüneriyle terkebini tamamlarken iç şekli, kendi içindeki mânâ heykeline eş olarak, kalına döker...” (Karakoç 2012: 22).

Genel anlamda sanat eserinin özeldi ise şiirin oluşumunu açıkladıktan sonra Sezai Karakoç toplum-şiir ilişkisine değinmiştir. Şairleri toplumun sözcüsü olarak gören Sezai Karakoç’a göre şair şiirinde bireysel bir konuyu işlemiş gibi görünse de aslında o topluma ait bir meseledir:

“Şair, durmaksızın kendi başına gelenlerden ilenip duruyorsa, aldığımız, aslında, onun şikâyetleri, herbirimizin şikâyetleridir. Şair, insanı içinde yatan insan nesnesini dile getirmektedir. (...) Şair hepimizin çilesini yüklenmiştir. Tek başımıza dayanamayacağımız “şahsi” acımız, onunla birlikte yaşadığımızda, hafifler, çekilir hale gelir.” (Çetişli 2009: 135).

Bu fikir de yine N. Fazıl poetikasındaki bir fikirle örneklenebilir:

“Şiir, bütün şahsî mahremiyetleri ve zatî aidiyetleriyle yüzde yüz fert perdesi üzerinde cemiyetteki tefekkür ve tahassüs hâletinin en nadir ve mükemmel aksidir.” (Karakoç 2012: 42).

İki kuram da şairi toplumdaki acıları tek başına yüklenen ve diğer insanların acılarını hafifleten kişiler olarak görüyor. Böylece şiir de toplumun ortak duygularının damıtılarak bireysel hale gelmesinden oluşuyor. Bu durumu bir koniye benzetebiliriz. Koninin geniş tarafında toplum var. Toplumun çektiği sıkıntılar, içinde buldukları durumlar, bütün duygular koninin içinde yani şairin zihninde işleniyor ve koninin iğne deliği ucundan bireysel bir şiir olarak çıkıyor. Bu şiirle şair, toplumun sorunlarına ortak oluyor, insanları teselli ediyor ve acılarını hafifletiyor:

“Şair, halkın içinde parlayan ve doğan yeni bir şair, yeni günün, eşyaya yeni bir ruh haliyle bakışını getirir. O, insana, eşyaya bakışı için yeni bir ışık, bütün iç sıkıntılarını dağıtan yeni bir umut, yeni bir sevinç, her fecre yeni bir horoz, her çiçeğe yeni bir usâre getiren tılsımcıdır.” (Çetişli 2009: 137).

Dert ortağı özelliklerinin yanında şairler, ileri görüşlü kimselerdir de. Toplumun gittiği yönde gördükleri aksaklıkları da cesur bir şekilde belirtirler, toplumu uyarırlar (Karakoç 2012: 46) ve topluma yol gösterirler:

“Şair, sadece, felâkete uğramış ulusu için ağıt yakan, ağlayan biri değildir; onu ayağa kaldırmak için başını yükselten, toplum mimberine çıkan kahramandır da. Umutlandırandır, muştular saçandır. (...) Toplumların olağanüstü günlerinde, bunalımlı anılarında seslerini yükseltir şairler. Bu sese kulak vermeli; ancak, çağrılarını da iyice denetlemeli.” (Karakoç 2012: 66). Çağrılarını denetlemeli; çünkü şairler de halkı uyarırken bazen doğru olduğunu sandıkları yanlış fikirleri söyleyebilirler. Bir zaman sonra şairler bu yanlışlarını fark edip doğruyu da bulurlar (Karakoç 2012: 53).

Necip Fazıl Kısakürek de şaire bir misyon yüklemiştir. Bu misyon Allah'ın şaire özel olarak verdiği yetenekleri kullanarak halka geleceğe dair yol göstermektir:

“(…) ister memuriyetinden haberi olsun, ister olmasın, cemiyetin gelecek günlere doğru felâket ve saadetlerini besteleyen ve daima gaibi istintak eden üstün bir (medyum) seviyesi beliriyor; ve şâir, Allah'ın kendisine bahşettiği nurla, cemiyetinin gerilere ve ilerilere doğru mânâsını temsil edebildiği nispette mertebeleniyor.” (Karakoç 2012: 53).

Sezai Karakoç da Necip Fazıl Kısakürek de şairlerin üstün ve özel kişiler olduklarını düşünürler. Şairler, şiirlerinde mutlak hakikati ararlar. Bunu bilerek veya bilmeyerek yaparlar. Bulduklarını da toplumla paylaşmak yine onların ödevidir. Bu konuyu Sezai Karakoç şu cümlelerle açıklıyor:

“Şairin bir misyonu vardır; bir kabile içinde, bir millet içinde, ya da insanlık içinde. İnsanın, ya da insanlığın din kaynaklı törenlerinde, ilâhî musikiye, onun sesi karışmalıdır. Tanrı'yı bütün insan kardeşleri adına yüceltecektir.” (Çetişli 2009: 131).

Necip Fazıl bu misyonu yine şairin üstünlüğünü vurgulayarak şu şekilde ifade ediyor:

“Şiirin üstün gayesi, âlimlerin nâmütenâhî kesret ifadesi içinde büyük ve merkezî vahdete doğru, iç içe remz ve sır helezonlarından kayacak, harikulâde çevik ve ince bünyenin heykeltıraşlığıdır.” (Karakoç 2012: 64).

Şairin toplumdaki yeri özeldir, o bir kılavuzdur. Toplumun geleceğini önceden sezer, uyarılarda bulunur. Kimi zaman ağıt yazar kimi zaman da toplumun umudu olur. Bunlar iki poetikada da ortak konulardır. Peki şair nasıl olmamalıdır. Sezai Karakoç'a göre şiir bir ideolojinin peşinden giderse onun kölesi olur ve kirlenir:

“İdeolojilerin, sistemlerin, süper güçlerin şairler ordusu olmamalı. Şair, kendisi bir süper güçtür. Bunu unutmamalı.” (Çetişli 2009: 131). “O ne bir grevci, ne bir mitingçidir. Şovmen de değildir şair.” (Karakoç 2012: 75).

Eski şiirin biçimini reddeden yeni şiir bir moda şeklinde yayılmaktadır. Eski şiir geleneğini iyice anlamaya gerek görmeden onu tümüyle reddeden şairlerin bir modasıdır. Necip Fazıl da Sezai Karakoç da bu modaya tepkilidirler. Sezai Karakoç'a göre eski şair olgun bir yetişkinen yeni şair çocuk gibidir. Eski şiiri eleştirirken de korkmaz ve utanmaz bir tavır içerisindedir (Karakoç 2012: 76). Bu moda şiir anlayışları bir dönem için üstün olsa da adı üstünde bir modadır ve gelip geçicidir (Karakoç 2012: 83). Necip Fazıl'a göre ise bir ihtilal yapmakta olduklarını söyleyen yeni şiir

yanlıları aslında Mısır'daki kölelerin yaptığı ihtilalden farksız bir uğraş içindedirler. Mısır uygarlığı gibi güçlü eski şiirin karşısında taş taşıyan köleler durumundadırlar. Şekle ve kalıba olan düşmanlıkları bir taklitten ibarettir. Bu şiirin şairleri onun deyimiyile dev şairlerin karşısındaki cüce şairlerdir (Çetişli 2009: 136).

Sezai Karakoç'a göre halkın arasında yeni beliren şair öncelikle geleneği sevmeli ve anlamalıdır. *Gelenek, şairi ilkin şiire götürür. Şiiri sevmek, daha evvelki şairlerle ruh ilişkisi kurmakla başlar* şairde (Karakoç 2012: 107). Halk edebiyatındaki çiraklık anlayışına benzer bir biçimde geleneğe saygı duymalıdır. Gerektiğinde eleştirebilir; ancak bu eleştiri saygısızlık boyutuna ulaşmamalıdır. Ardından şiirlerini yazmaya başlayan şair zaman içinde özgün şiirine de ulaşacaktır (Karakoç 2012: 112). Özgün şiirine ulaşan şairi Sezai Karakoç Pergünt üçgeni adını verdiği üç ilkeyle açıklar. Birinci ilke şairin kendisi olması ilkesidir: *Şairin kendi kendisi olabilmesi için, evrimin, kendinden ve çevresinden sapma ve kopmanın, gerginleşmenin ucuna kadar gitmesi şart. Sanatta durma, sanatçının kendisini bulamamacasına yitmesidir* (Karakoç 2012: 91).

Arayışını duraksız sürdüren şairler için ikinci ilke şairin kendisine yetmesidir. *Şair, eşyanın kilit noktalarına mim koymalı, evrene bir disiplin getirebilmeli. Şair eşyaya kendi evrenine girmekte özgürlük vermeli, ama kendi cevherinin yağıyla mumyalayarak* (Karakoç 2012: 92). Şairin kendine yetmesi demek fildişi bir kulede reailiteden uzak yaşaması demek değildir. Bir ırmak gibi başlangıcı ve sonu eşyaya bağlı olmasına rağmen kendi kendine yeterek varlığını sürdürmesi ve özbenini korumasıdır (Karakoç 2012: 92). Üçüncü ilke ise şairin kendinden memnun olmasıdır. Şair, içinde yaşama sevincine benzer bir sevinç taşımalı. Eseriyle okurlara sevinç ve umut aşıladığını bilmeli; eserini sevmeli ve ondan memnun olmalıdır (Karakoç 2012: 93).

Bütün özellikleri taşıyan ve şiirinde mutlak hakikati arayan şair dirilişi gerçekleştirecek olan kişidir. Diriliş bir edebiyat akımı değil; bir toplumsal kalkınma fikridir. Bu fikre göre İslam inancından ayrılarak boşluğa düşen ve sürekli bir arayışta ve kayboluşta olan toplumlar İslamiyetle bir diriliş yaşayacaktır:

“Diriliş, insanlığın sılasıdır. Hakikatiyle, sanatıyla, ahlâkıyla yeniden buluşması yani. Tanrı'yla bir daha ayrılmamacasına buluşması. Tanrı Yolu'na, bir daha kaymamacasına ayak basması demek.” (Karakoç 2012: 125).

Sonuç olarak; Sezai Karakoç Diriliş düşüncesini geliştiren ve bu düşüncenin toplumların kurtuluşu olduğuna inanan bir şair ve düşünce adamıdır. Necip Fazıl Kısakürek'e büyük bir saygı besler ve onun

düşüncelerini de büyük oranda benimser. Edebiyat yazılarında kendi poetikasını ortaya koyar. Edebiyat yazıları ve Necip Fazıl'ın poetikası arasındaki fikrî benzerlikler oldukça açıktır. İki büyük şair de şairliğin Allah tarafından verilen özel bir yetenek olduğuna inanırlar. Şairler başka bir dünyadan gelmişçesine bu dünyaya yabancıdırlar; ancak yabancılıklarını giderip Allah'ın elindeki anahtarları arama uğraşı içerisine girerler. Mutlak hakikati arayan şairler geleneği severler ve ona saygı duyarlar. Yeteneklerini geliştiren gelenektir. Zaman içinde geleneğe sorular sorarlar ve kendi özgünlüklerine ulaşırlar. Moda akımlarla vakit kaybetmezler. Şiirleriyle topluma yol gösterirler, toplumu uyarırlar. Okurlarına umut ve sevinç aşırlar. Toplumun tamamı adına çile çekerler. Şiirlerini ortaya koymaları da çektikleri çilenin bir sonucudur. Bütün bu çileye rağmen şairler kendilerinin özel ve üstün olduklarının farkında olmalı ve eserlerinden memnun bir biçimde sanatlarını ortaya koymaya devam etmelidirler.

Kaynakça

Çetişli, İsmail (2010), *Metin Tahlillerine Giriş 1*, Ankara: Akçağ Yay.

Çıkla, Selçuk (2010), *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Karakoç, Sezai (2007), *Edebiyat Yazıları I*, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karataş, Turan (2013), *Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Okay, Orhan (2013), *Poetika Dersleri*, İstanbul: Dergah Yayınları.